

πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΑΤΣΗ

ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΗΜΩΝ ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΩΝ

Ἐμπροσθόφυλλο:

Βημόθυρα στό τέμπλο τοῦ
ναοῦ τοῦ Γενεθλίου Ἰωάν-
νου τοῦ Προδρόμου στό
Γοργοπόταμο.

Πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΑΤΣΗ

ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Τό χωριό τῶν περίφημων ξυλογλυπτῶν

Τό παρόν βιβλίο ἐκδόθηκε καί μέ τήν εὐγενική χορηγία
τοῦ Κληροδοτήματος Βασιλείου Χρήστου τοῦ ἐξ Ἀσημοχωρίου.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
Αρ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 52443
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ _____
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. _____

Τίτλος βιβλίου:
ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ
Τό χωριό τῶν περίφημων ξυλογλυπτῶν

© Πρεσβ. Διονύσιος Τάτσης

Α' ἔκδοση: 2010

Κεντρική διάθεση:
Πρεσβ. Διονύσιος Τάτσης
441 00 ΚΟΝΙΤΣΑ
Τηλ.: 26550 22788

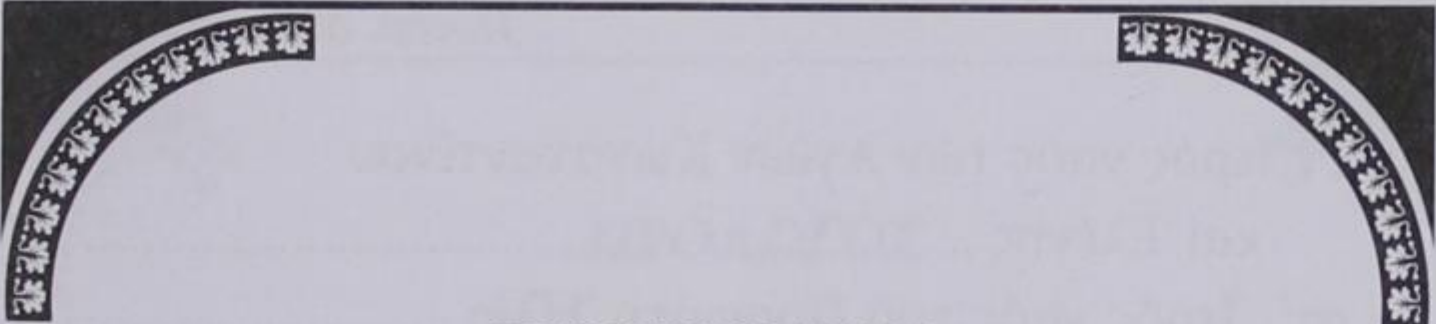

ΑΛΛΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

1. ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ. Βιογραφικά στοιχεία-Διδαχές-Έπιστολές-Περιστατικά-Κείμενα. Σελ. 232.
2. ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ. Καταγραφή διδαχών του π. Παΐσιου. Σελ. 76.
3. Ο ΑΣΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΟΥΔΑΣ. Νέα στοιχεία για τον π. Παΐσιο. Σελ. 144.
4. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΕΡΟΝΤΑ ΠΑΪΣΙΟ. Σελ. 180.
5. ΕΡΩΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ. Πνευματικά θέματα. Σελ. 218.
6. ΑΝΑΙΜΑΚΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ. Κείμενα ὀρθόδοξης οἰκοδομῆς. Σελ. 112.
7. ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΣΕ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ. Σελ. 152.
8. ΔΙΔΑΧΕΣ ΓΕΡΟΝΤΩΝ. Σελ. 158.
9. ΕΝ ΟΡΕΣΙ ΠΛΑΝΩΜΕΝΟΣ. Βιωματικές σημειώσεις. Σελ. 190.
10. ΕΚ ΒΑΘΕΩΝ ΨΥΧΗΣ. Κείμενα για τήν πνευματική ζωή. Σελ. 120.
11. ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ. Κείμενα για τόν ποιμένα καί τό ποίμνιο. Σελ. 110.
12. ΝΕΟΝ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΝ. Θαυμαστά γεγονότα καί ἀποφθέγματα συγχρόνων Γερόντων. Σελ. 156.
13. ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟΝ. Κείμενα τῆς καλῆς ἀνησυχίας. Σελ. 136.
14. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ. Ἐμπειρίες πνευματικοῦ ἀγώνα. Σελ. 120.
15. ΓΑΜΟΣ, ΤΟ ΜΕΓΑ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ. Σελ. 110.
16. ΚΗΠΟΣ ΑΡΩΜΑΤΩΝ. Ἡ δύναμη τῆς ἀρετῆς καί ἡ ἀδυναμία τῆς ἀμαρτίας. Σελ. 168.
17. «ΑΒΒΑ, ΤΙ ΠΟΙΗΣΩ ΙΝΑ ΣΩΘΩ;». Σελ. 206.
18. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ. Σελ. 120.
19. ΜΕΤΑΝΟΙΑ. Σελ. 140.
20. «ΘΕΛΩ ΠΕΝΤΕ ΛΟΓΟΥΣ ΛΑΛΗΣΑΙ». Συμπυκνωμένοι λόγοι ζωῆς. Σελ. 230.

21. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΒΥΣΣΟ ΣΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ. Τά έπτά θανάσιμα άμαρτήματα. Σελ. 190.
22. ΠΡΟΓΕΥΣΗ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ. Δεκαπέντε διηγήματα μέ ιστορικό πυρήνα. Σελ. 156.
23. ΛΟΓΟΣ ΑΓΑΘΟΣ. Κείμενα για τόν άγώνα κατά τής άμαρτίας. Σελ. 220.
24. ΑΡΩΜΑ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ. Σελ. 180.
25. ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ και άλλα ψυχωφελή κείμενα. Σελ. 152.
26. ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. Σελ. 120.
27. ΟΙ ΠΑΡΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. Σελ. 112.
28. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΗΣΥΧΙΑΣ. Σελ. 135.
29. ΔΙΔΑΧΕΣ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ. Σελ. 164.
30. ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΚΡΙΤΑ . Σελ. 148.
31. ΠΕΝΗΝΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ. Σελ. 214.
32. ΔΙΔΑΧΕΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ. Σελ. 214.
33. ΜΕΤΑ ΠΑΡΡΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΤΑΚΡΙΤΩΣ. Σελ. 260.
34. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ. Σελ. 260.
35. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΤΟΜΙΟΥ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΚΑΙ Ο ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ. Σελ. 104.
36. ΠΛΗΚΑΤΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ. Σελ. 160

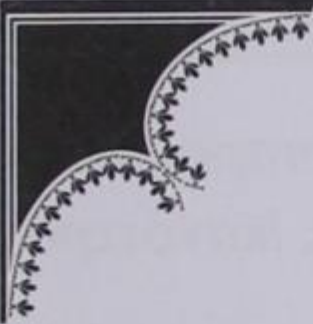
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	7
Α'. ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΣ.....	9
α'. Γοργοπόταμος, τό παλιό Τούρνοβο	11
β'. Ἐλλειψη ἱστορικῶν στοιχείων	14
γ'. Ἀπασχολήσεις κατοίκων.....	21
Β'. Η ΕΥΛΟΓΛΥΠΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ	23
α'. Οἱ ξυλογλύπτες	25
β'. Οἱ Τουρνοβίτες ξυλογλύπτες	30
γ'. Πού ἔδρασαν	38
δ'. Ἔργα Τουρνοβιτῶν ξυλογλυπτῶν.....	38
Γ'. Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ	65
Δ'. ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΝΑΟΙ.....	87
α'. Ἱερός ναός τοῦ Ἁγίου Νικολάου	89
β'. Ἱερός ναός τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου	102
γ'. Ἱερός ναός τοῦ Ἁγίου Δημητρίου	106
δ'. Ἱερός ναός τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.....	107

ε'. Ἱερός ναός τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἑλένης	111
στ'. Ἱερός ναός τοῦ Προφήτη Ἡλία	117
ζ'. Ἱερός ναός τοῦ Γενεθλίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου	122
η'. Ἱερός ναός τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων	131
θ'. Ἱερός ναός τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς	134
Ε'. ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ	137
α'. Καταπολεμώντας τά ἐνοχλητικά ζωῶφια	139
β'. Νά μήν φύγει ἡ τέχνη ἔξω ἀπ' τήν οἰκογένεια	141
γ'. Ευλογλύπτης καί ἱεροψάλτης	141
δ'. Στά πατήματα τοῦ πατέρα	142
ε'. Ἔργο μεγάλης ἀξίας	142
ΣΤ'. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	145
Ζ'. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΠΙΜΕΤΡΟ	161

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐπί 25 συνεχῆ ἔτη (ἀπ' τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1984) ὑπηρετῶ ὡς ἐφημέριος στό Γοργοπόταμο Κονίτσης. Τό γεγονός αὐτό μέ συνέδεσε μέ τόν τόπο καί τούς ἀνθρώπους του. Νιώθω δικός τους καί μέ νιώθουν δικό τους.

Κατά τό μακρό αὐτό διάστημα προσπάθησα νά εἶμαι πρόθυμος κι ἐξυπηρετικός, χωρίς νά μέ ἐμποδίσουν ποτέ νά φτάσω ἐκεῖ οἱ δυσμενεῖς καιρικές συνθῆκες, χιόνια, πάγοι, βροχές. Λειτουργοῦσα μέ πολλούς καί μέ λίγους ἀνθρώπους, μέ ψάλτη ἀλλά καί χωρίς ψάλτη. Πρέπει νά ὁμολογήσω ὅτι οἱ ἐνορίτες μου τό ἔχουν ἀναγνωρίσει αὐτό καί τό διηγοῦνται. Ἀλλά κι ἐγώ ἀναφέρω ὅτι οἱ Γοργοποταμίτες ἀγαποῦν τήν Ἐκκλησία καί βρίσκονται πάντα κοντά της. Ἀκολουθοῦν μιᾶ ὠραία ἐκκλησιαστική παράδοση. Ἰδιαίτερα ἀξιέπαινες εἶναι οἱ γυναῖκες, οἱ ὁποῖες ἀδιάκοπα ἐτοιμάζουν μέ ἐπιμέλεια κι ἐπιτυχία πρόσφορα γιά τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Οἱ ἐντυπώσεις μου εἶναι πολύ καλές ἀπ' τή διακονία μου στό Γοργοπόταμο. Γι' αὐτό θεώρησα καθῆκον μου ν' ἀσχοληθῶ καί μέ τήν ἱστορία τοῦ χωριοῦ, μιᾶ καί μέχρι τώρα δέν παρουσιάστηκε κάποιος γιά νά καλύψει τό κενό. Ἔτσι προχώρησα στή συγγραφή τοῦ

παρόντος βιβλίου, τό όποίο προφανώς παρουσιάζει κενά. Έλπίζω ότι στό μέλλον κάποιος άλλος, ίκανότερος από μένα, θά μπορέσει νά τά καλύψει.

Όπως θά δεῖ ό φίλος άναγνώστης, στό βιβλίο γίνεται ιδιαίτερη μνεία στους Τουρνοβίτες ξυλογλύπτες καί στά έργα τους. Καί αυτό ήταν φυσικό. Η φήμη του χωριού όφείλεται κυρίως σ' αυτούς τους μεγάλους τεχνίτες, οί όποίοι μάς άφησαν σπουδαία έργα κυρίως σέ ναούς.

Άρχική σκέψη μου ήταν στό βιβλίο νά συμπεριλάβω καί τά Άπομνημονεύματα του Γοργοποταμίτη Ηλία Γερασούλη, τό χειρόγραφο τών όποίων μου εῖχε έμπιστευθεί ή γυναίκα του Χρυσανγή. Έπειδή όμως ή δαπάνη έκδοσης του βιβλίου θά ξεπερνούσε τίς οικονομικές δυνατότητες πού υπάρχουν, κρίθηκε σκόπιμο ν' αποτελέσουν στό μέλλον αυτότελή έκδοση.

Εύχαριστίες όφείλω στόν Γεώργιο Παπαγεωργίου, ό όποίος μου έμπιστεύθηκε όλα τά στοιχειά πού εῖχε συγκεντρώσει από παλιά.

Πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΑΤΣΗΣ

Α΄

ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΣ

1. Τά νερά τῶν «πόρων» κατηφορίζουν γιά νά σχηματίσουν τό Σαραντάπορο ποταμό.

α'. Γοργοπόταμος, τό παλιό Τούρνοβο

Τό προτελευταίο χωριό τῆς ωραίας κι έντυπωσιακῆς διαδρομῆς Πυρσόγιαννη-Πληκάτι τοῦ Δήμου Μαστοροχωρίων Ἰωαννίνων¹ εἶναι ὁ Γοργοπόταμος (παλιό ὄνομα Τούρνοβο). Τό βλέπεις μετά τή διακλάδωση τῆς Ὁξυᾶς, χτισμένο ἐκεῖ πού τελειώνουν οἱ πλαγιές τῆς Ὀρλας καί ἀρχίζει ὁ μικρός κάμπος. Τό χωριό εἶναι εὐρύτερα γνωστό, γιατί ὑπῆρξε γενέτειρα πολλῶν ἀξιόλογων ξυλογλυπτῶν, ἔργα τῶν ὁποίων κοσμοῦν πολλούς ἱερούς ναούς τῆς Ἡπείρου, τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας κ.ἄ.

Ὁ Γοργοπόταμος σήμερα - ἀκολουθώντας τή φθίνουσα πορεία ὄλων τῶν ὄρεινῶν χωριῶν τῆς πατρίδας μας - εἶναι ἓνα μικρό χωριό, πού τό χειμώνα οἱ κάτοικοί του συμπληρώνουν δέν συμπληρώνουν δύο δεκάδες. Βέβαια στίς ἀπογραφές πληθυσμοῦ ἐμφανίζονται περισσότεροι, ἀλλά οἱ μόνιμοι κάτοικοι εἶναι λιγοστοί².

1. Γιά τή διαδρομή αὐτή, ἀλλά καί γιά τήν ἐπαρχία Κονίτσης γενικότερα, ὁ φίλος ἀναγνώστης μπορεῖ νά βρεῖ πολλά στοιχεῖα στό βιβλίο μου *Γνωριμία μέ τήν ἐπαρχία Κονίτσης*, 1993, σελ. 238.

2. Σέ στατιστικό πίνακα «*τοῦ ἄρρενος καί θήλεος ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καί Κονίτσης*», πού εἶχε καταρτιστεῖ στίς ἀρχές τοῦ 1911, ἀναφέρεται ὅτι τό Τούρνοβον εἶχε 178 ἄρρενες καί 174 θήλεις, σύνολο 352.

2. Τό Γοργοπόταμο τό 1930.

Τό παλιό ὄνομα τοῦ χωριοῦ Τούρνοβο εἶναι σλαβικῆς προέλευσης καί σημαίνει τόπο καθισμένο, ξεκομμένο³, πού συμφωνεῖ καί μέ τήν παράδοση πού ἀναφέρει ὅτι ὁ τόπος ἔπαθε καθίζηση, ὅπως θά δοῦμε σέ ἄλλο κεφάλαιο. Μερικοί μελετητές ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ λέξη σημαίνει ἀγκαθότοπος⁴.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καί τά στοιχεῖα τῶν ἀπογραφῶν: Ἔτος 1850, κάτοικοι 360. Ἔτος 1920, κάτοικοι 285. Ἔτος 1928, κάτοικοι 280. Ἔτος 1940, κάτοικοι 304. Ἔτος 1951, κάτοικοι 142. Ἔτος 1961, κάτοικοι 179. Ἔτος 1971, κάτοικοι 128 (βλέπε περιοδικό *Κόνιτσα*, τεῦχος 13-14, Ἰαν.-Φεβρ. 1981, σελ. 179-180).

3. Ἡ ἐξήγηση αὐτή ὑποστηρίζεται ἀπ' τόν Νικόλαο Χρ. Ρεμπέλη (βλέπε περιοδικό *Κόνιτσα*, τεῦχος Μαΐου-Ἰουνίου 1986, σελ. 60).

4. Πιθανή εἶναι καί αὐτή ἡ ἐκδοχή, ἀφοῦ ὁ τόπος ἔχει πολλά

Γιά τό νέο ὄνομα τοῦ χωριοῦ ὁ Νικόλαος Καζαμίας, σέ σχετικό μέ τήν ἱστορία ἀνέκδοτο κείμενό του (13 σελίδων), ἀναφέρει τά ἑξῆς ἀξιοπρόσεκτα: «Μέ ἐντολή τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν (1935) ἔπρεπε νά ἀντικατασταθοῦν τά σλαβικά ὀνόματα τῶν χωριῶν, μέ ἄλλα ἑλληνικά. Σέ δημόσια συγκέντρωση ὄλων τῶν ἀνδρῶν τῆς Κοινότητας, μετά τή θεία λειτουργία τῆς Κυριακῆς, ἀποφάσισαν τήν ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ χωριοῦ. Στή συγκέντρωση αὐτή πῆρα καί ἐγώ μέρος, νεαρός τότε, χωρίς δικαίωμα ψήφου.

» Ὁ Χαρίσης Μανδραβέλης ἐπρότεινε νά ὀνομασθεῖ «Κρανίδι», γιατί ἡ περιοχή μας ἔχει πολλές κρανιές. Ὁ Γιώργος Χαρίτος ἐπρότεινε τό ὄνομα «Ἰτέα» γιά τόν ἴδιο λόγο. Καί οἱ δύο αὐτές προτάσεις δέν ἔγιναν δεκτές, γιατί θά προκαλοῦνταν σύγχυση, ἀφοῦ στήν Ἑλλάδα ὑπάρχουν ἄλλα ἀξιόλογα χωριά μέ τό ἴδιο ὄνομα. Τέλος ἐπεκράτησε τό ὄνομα Γοργοπόταμος, μέ πρόταση τῶν δασκάλων τοῦ χωριοῦ Κων. Καζαμία, Δημήτρη Καζαμία, Γιώργου Παπαθεμιστοκλέους, Νικ. Γεωργιάδη καί Νικ. Μήτηρη, μέ τό αἰτιολογικό ὅτι πλησίον τοῦ χωριοῦ διέρχεται γοργός καί ὀρμητικός ὁ μικρός ποταμός, πού ποτίζει τή μικρή μας κοιλάδα καί τή μετατρέπει σέ γόνιμη καί παραγωγική».

ἀγκάθια. Μερικοί προσπαθοῦν νά ἐτυμολογήσουν τό ὄνομα ἀπ' τή λέξη **τόρνος**-ἐργαλεῖο ξυλουργῶν γιά περίτεχνη κατεργασία καί κυκλική περίξεση, τό ὁποῖο χρησιμοποιοῦσαν οἱ ξυλογλύπτες τοῦ χωριοῦ.

β'. Έλλειψη ιστορικῶν στοιχείων

Δυστυχῶς δέν υπάρχουν ιστορικά στοιχεία πού νά μάς ὀδηγοῦν μέ ἀσφάλεια στή χρονική περίοδο, πού πρωτοχτίστηκε τό χωριό. Προφανῶς στήν περιοχή κατοίκησαν σέ οἰκισμούς κτηνοτρόφοι καί γεωργοί, οἱ ὁποῖοι ἀργότερα ἐνώθηκαν καί ἀποτέλεσαν χωριό. Ἴσως ἡ ἔνωση αὐτῶν τῶν οἰκισμῶν νά ἔγινε τόν 16ο μέ τόν 17ο αἰώνα⁵.

Ἀλλά καί ἀπ' τήν παράδοση τοῦ τόπου δέν ἔχουμε σαφεῖς ἐνδείξεις. Ὡστόσο, κρίνω ἐνδιαφέρον – κι εὐχάριστο – νά σημειώσω ἐδῶ μιά παράδοση, ὅπως τή διηγοῦνται τρεῖς ἄνθρωποι, ὁ καθένας μέ τό δικό του τρόπο.

α'. Ὁ δάσκαλος Χαράλαμπος Ρεμπέλης, μέ βάση τίς πληροφορίες πού τοῦ εἶχε δώσει ὁ Παπαθεμιστοκλής, γράφει:

«Τό Τούρνοβο, μπροστά ἀπό ἑξακόσια-ἑφτακόσια χρόνια ἦταν μεγάλο χωριό κι ἔφτανε ὡς τό Τουρψί, πέρα ἀπ' τό ποτάμι, πού ἦταν τότε ἕνα μικρό λακκούδι μέ λιγοστό νερό, καί εἶχε μοναστήρι, ἐκεῖ ποῦ εἶναι σήμερα ἡ Παναγιοπούλα, μ' ἕνα μετόχι στίς Πληκάδες.

»Σ' αὐτό τό μοναστήρι ἕνας καλόγερος εἶχε κάνει καί σχολεῖο καί πήγαιναν τά τσουπιά καί τά παιδιά

---

5. Πολλοί μελετητές, λόγω πατριωτισμοῦ, μιλοῦν γιά 11ο ἢ 12ο αἰώνα, χωρίς νά ἔχουν ιστορικά στοιχεία.

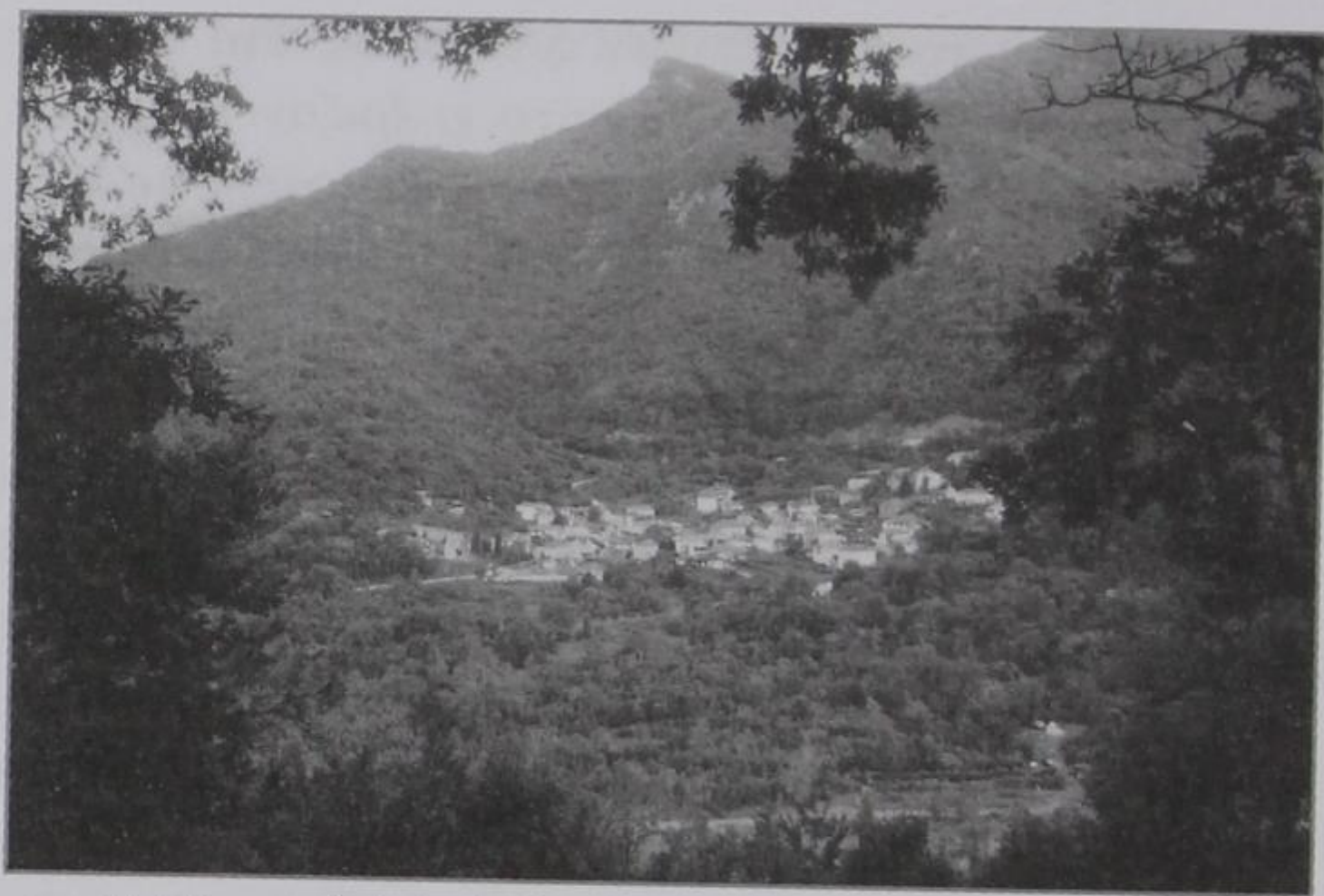

καί μάθαιναν γράμματα. Δέν ξέρω πῶς, ἓνα ἀπ' τά μεγάλα τσουπιά βρέθηκε γιομάτο κι ἔριξαν τό βάρος γι' αὐτό στόν καλόγερο. Ἄδικα τόν κατηγορήσαν ὅλοι οἱ χωριανοί καί δίχως νά καλοεξετάσουν τόν πῆρσαν καί τόν κρέμασαν πέρα ἀπ' τό ποτάμι, στό λόγγο καί ἀπό τότε αὐτόν τόν τόπο τόν λέν Στοῦ Καλόερου.

»Ὁ καλόγερος ἦταν λαγαρός κι ἐκεῖ πού τόν πήγαιναν νά τόν κρεμάσουν τούς εἶπε ὅτι ἄδικα θά τόν σκοτώσουν. Οἱ χωριανοί ὅμως τίποτα. Ἐπέμεναν. Τότε καί αὐτός τούς καταράστηκε νά μή μαλλιάσει τό χωριό καί νά μή φτάσει τά πενήντα σπίτια, ὡς τά σαρανταεννιά μοναχά. Λίγον καιρό ὕστερα ἀπ' τόν σκοτωμό τοῦ καλόγερου κατάκατσε ὁ τόπος ἐκεῖ πού ἦταν τό χωριό, ξεκόπηκε τό βουνό ἀπό πάνω ἀπ' τό Τουρψί καί πετρώθηκε ὅλο τό χωριό καί μονάχα ἓνα σπίτι γλίτωσε, αὐτό πού ὑποστήριζε τό καλόγερο κι ἔλεγε ὅτι εἶναι λαγαρός. Τά ἄλλα τά σπίτια παραχώθηκαν καί ὡς τά σήμερα αὐτόν τόν τόπο τόν λέν Στά Μνήματα.

»Ὁ νοικοκύρης πού γλίτωσε ἦρθε κι ἔχτισε σπίτι, λίγο ψηλότερα ἀπό ἐκεῖ πού εἶναι σήμερα τό Τούρνοβο, παρακατίτσα ἀπ' τήν Παναγιοπούλα καί αὐτόν τόν τόπο τόν λέν καί σήμερα μέρα Σημάδι, γιατί ἀπ' ὅλο τό χωριό ἓνα σπίτι μοναχά γλίτωσε, ἔτσι γιά σημάδι, γιά νά φαίνεται ὅτι ἦταν παλιό χωριό. Ἀπ' τή φαμιλιά τοῦ Σημάδη γίνηκε τό σημερινό χωριό Τούρνοβο κι ἔτσι οἱ Τουρνοβίτες δέν ἔχουν φόβο μήν τούς πιάσει ἡ κατάρα τοῦ καλόγερου γιά τήν ἀδικία πού τοῦ ἔκαναν οἱ πάπποι τους.

3. Τό χωριό άπ' τό έξωκκλήσι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

» Ὁ Δημήτρης Σκαλιτσής μου ἔλεγε πώς οἱ Τουρνοβίτες ἐδῶ καί διακόσια χρόνια μέ τή βοήθεια τοῦ μπέη γκύλισαν (ἔσπρωξαν στό γκρεμό) καί κάτι καλόγερους άπ' τό Παλιομονάστηρο τούς Βούρμπιανης, πού εἶναι άπέναντι άπ' τό Μεγαλάκκο, γι' αὐτό καί φοβοῦνται μήν τούς πιάσει καμιά κατάρρα άπ' τά κρίματα πού ἔκαναν στούς καλογέρους οἱ πάπποι καί οἱ προπάπποι τους. Βλέπουν καί τό διαολοπόταμο πού τούς γίνηκε χαβαλές καί κατέστρεψε παραπάνω άπ' τό μισό τόν κάμπο καί ὀλοένα τούς φοβερίζει ὁ κακός αὐτός γείτονας, γιατί ἄν κάνει καί γυρίσει πρὸς τά ἐδῶ, κατά τό χωριό, θά τούς φάει ὄλα τά χωράφια, πού εἶναι σάν στοῦ λύκου τό στόμα. Ὁ Θεός νά τούς φυλάξει, γιατί κάπου βρίσκει κανένας χριστιανός άπ'

τά γύρω χωριά και αγοράζει απ' τό Τούρνοβο λίγο καλαμπόκι σέ βαρυχειμωνιά ή σέ μεγάλη ανάγκη»⁶.

β'. 'Ο Νικόλαος Καζαμίας επίσης αναφέρει τήν ίδια παράδοση, προσθέτοντας μερικές διευκρινίσεις:

«Σέ κάποια χρονική περίοδο, πού δέν έχει σαφή προσδιορισμό, στό Δημοτικό Σχολείο του χωριού υπηρέτουσε μία ανύπαντρη δασκάλα, πού τό όνομά της δέν διασώθηκε. Στό βόρειο μέρος του χωριού, εκεί πού βρίσκεται τώρα τό έξωκκλήσι Ζωοδόχος Πηγή (Παναγιούλα τό όνομάζουν οί κάτοικοι), λειτουργούσε μικρό μοναστήρι μέ έναν καλόγερο, άγνωστο τό όνομά του, καταγόμενον από άλλη περιοχή. Κάποτε ή δασκάλα παρουσίασε έκδηλα συμπτώματα έγκυμοσύνης, όρατά στους κατοίκους. 'Ο θόρυβος πού προκλήθηκε απ' τό γεγονός αυτό και τό σκάνδαλο πού έπακολούθησε, δημιούργησαν τεράστια έντύπωση στους άγνους κατοίκους του χωριού. 'Η πράξη αυτή τής άγαμης δασκάλας, όχι μόνο αποτελούσε προσβολή για τό σύνολο των κατοίκων τής πουριτανικής τότε έποχής, αλλά και παράδειγμα προς άποφυγή για τόν άνδρικό και γυναικείο πληθυσμό. 'Η δημογεροντία ανέλαβε ν' ανακαλύψει τόν ένοχο και νά τόν τιμωρήσει παραδειγματικά. Οί έρευνες δέν απέδειξαν ύποπτο ή ένοχο δράστη κάποιον μόνιμο κάτοικο του χωριού. Τελικά ή πράξη

---

6. *Κονιτσιώτικα*, Άθήνα 1953, σελ. 162-163. Παραθέτω τό κείμενο μέ άπλοποιημένη φράση για νά διευκολύνω τούς νεώτε-
ρους.

ἀποδόθηκε στον καλόγερο του μοναστηριού, ίσως γιατί ήταν ξένος, από άλλη περιοχή. (Αυτά συνέβησαν κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας). Στη συνέχεια ή δημογεροντία (τό λαϊκό δικαστήριο του χωριού) ἀποφάσισε τό θάνατο του ἔνοχου καλόγερου μέ ἀπαγχονισμό (κρέμασμα), γιά νά ἐξαγνιστεῖ τό χωριό μέ τήν ἀπώλεια του δράστη. Λίγοι μόνο κάτοικοι του χωριού ὑποστήριξαν τήν ἀθωότητα του καλόγερου, ἀλλά δέν εἰσακούστηκαν.

»Μετά τήν καταδικαστική ἐτυμηγορία, συλλαμβάνεται ὁ ἔνοχος καί ὀδηγεῖται στό βουνό, ἀνατολικά του χωριού γιά τήν ἐκτέλεση τῆς ἀπόφασης. Ὁ ἀγαθός καί θεοφοβούμενος καλόγερος, πρίν τήν ἐκτέλεση, ζήτησε νά προσευχηθεῖ καί μέ μάτια δακρυσμένα καί μέ βαθιά πίστη στή θεία βούληση, ἀναφωνεῖ τά τελευταῖα του λόγια: «Θεέ μου, ἂν ἔφταιξα, δίκαια νά μέ κρεμάσουν. Ἄν δέν εἶμαι ἔνοχος, νά βουλιάξει τό χωριό».

»Μόλις τελείωσε τήν προσευχή του, οἱ κριτές του τόν κρέμασαν σέ μία βελανιδιά, πού σώζεται ἀκόμα. Ἀργότερα, ἄγνωστο πότε ἀκριβῶς, τό μεγαλύτερο μέρος του χωριού ἔπαθε καθίζηση (βούλιαξε) καί, ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοση, ἔμειναν ἀνέπαφα μόνον τά σπίτια ἐκείνων πού ὑποστήριξαν τήν ἀθωότητα του καλόγερου. Οἱ κάτοικοι τῶν διασωθέντων σπιτιῶν ἀπ' τό γεγονός αὐτό ὀνομάστηκαν Σημάδες⁷, ὀνομασία

7. Ὁ ἄδικος ἀπαγχονισμός του καλόγερου εἶχε ὡς ἐπακόλουθο τήν καθίζηση του ἐδάφους, σημεῖο θαυμαστό ἀπό τό Θεό.

πού διατηρήθηκε μέχρι και τῶν ἡμερῶν μας. Γνωστές οἰκογένειες Σημάδες εἶναι τοῦ Παπαθεμιστοκλέους, τοῦ Μήτρη, τοῦ Γερασιμίδη, τοῦ Δημάδη, τοῦ Παπαχρήστου κ.λπ. Καί ἀποτελοῦσαν μία συνοκία πλησιέστερη στό μοναστήρι»⁸.

γ'. Ὁ Ἡλίας Γερασοῦλης στά Ἀπομνημονεύματά του ἀναφέρει γιά τό σκάνδαλο πού εἶχε ξεσπάσει καί τίς ἐπιπτώσεις του, τά ἑξῆς:

«Ἡ παράδοση λέει ὅτι εἶχε ἀγκαστρωθεῖ μία κοπέλα καί τήν πιάσαν, καί αὐτή ἀντί νά μαρτυρήσει τόν ἐραστή της, εἶπε ὅτι ἀγκαστρώθηκε μέ τόν καλόγερο.

Τούς βάλαν στά γαϊδούρια ἀνάποδα καβάλα καί τούς φέραν γύρω εἰς τό χωριό, ἐνῶ ὁ καλόγερος φώναζε:

- Εἶμαι ἀθῶος.

Ὅλοι φώναζαν:

- Κρεμάλα, κρεμάλα εἰς τόν καλόγερον.

Μόνο οἱ Σημαῖοι φώναζαν:

- Εἶναι ἀθῶος.

Καί πῆγαν καί τόν κρέμασαν εἰς τό μέρος πού λέγεται “Εἰς τοῦ Καλόγερου” καί τό δένδρο εἶναι το ἀκόμα. Μοῦ τό ἔχε δείξει ὁ παππούς μου, ὅταν ἦμουν μικρός.

Τήν ὥρα πού ξεψυχοῦσε ὁ καλόγερος, ἔγινε σεισμός καί βούλιαξε ὅλο τό χωριό καί ἔμειναν μόνο τρεῖς

8. Ἀνέκδοτο χειρόγραφο.

4. Πέρα απ' τό γοργό ποτάμι. Μονοπάτι γιά τόν Άγιο Ίωάννη τόν Πρόδρομο καί τούς Άγίους Άποστόλους.

οικογένειες, οί Σημαῖοι, οί όποῖοι εἶχαν μόνο κορίτσια».

γ'. Άπασχολήσεις κατοίκων

Οί κάτοικοι τοῦ Γοργοποτάμου άσχολοῦνταν πρωτίστως μέ τήν καλλιέργεια τοῦ μικροῦ κάμπου, ό όποῖος ποτιζόταν άπ' τό ποτάμι πού περνάει δίπλα. Ἦταν εὔφορος μέ κύρια προϊόντα τά φασόλια γίγαντες⁹, τίς πατάτες, τά κρεμμύδια, ὅλα τά κηπευτικά, καλαμπόκι, τή βρίζα, τό ρόβι¹⁰ κ.λπ.

Ἐπίσης άσχολοῦνταν μέ τήν κτηνοτροφία, ένῶ άρκετοί άντρες ἦταν μάστοροι, μαραγκοί καί ξυλογλύπτες.

---

9. Ὁ Βασίλειος Γερασίμου, πολλά χρόνια γραμματέας τῆς Κοινότητας, γράφει σέ κάποια έκθεσή του γιά τό χωριό: «Ἐδῶ καλλιεργοῦνται καί εὔδοκιμοῦν οί περίφημοι καί όνομαστοί γίγαντες (μεγάλα φασόλια). Πουθενά εἰς ὅλη τήν Ἑλλάδα δέν ὑπάρχει ἡ ποικιλία αὐτή. Εἶναι μεγάλοι, φουσκωτοί καί κατανόστιμοι. Μοσχοπουλιοῦνται. Γίνονται άνάρπαστοι γιά δῶρα. Κρίμα πού δέν καλλιεργεῖται μέ τό εἶδος αὐτό ὅλος ό γραφικός καμπίσκος μας».

10. Φυτό πού μοιάζει μέ τό μπιζέλι καί καλλιεργεῖται γιά τούς καρπούς του, αλλά καί ὡς ζωοτροφή. Ἄπ' τήν καλλιέργεια αὐτή οί κάτοικοι τῶν γύρω χωριῶν άποκαλοῦσαν σκωπτικά τούς Τουρνοβίτες **Ρόβηδες**.